

Mélyből a magasba...

Badár karcolatok

ÍRTA:
MASSÁNYI JÓZSEF

MEZŐTÚR,
1941.

Ida Badar Balázs

r,

*A fedőlap és a füzetben lévő két
rajz Regős Ferenc, festőművész
munkája. A fényképek részben ma-
gán személyek, részben a Fox., rész-
ben a Magyar Világhíradó főlvételei.*

*Felelős: Massányi József, — Borbély nyomda, Mezőtú
A szerző kiadása.*

Megemlékezésnek

szántam ezt a karcsú füzetet és nem többnek. Esetleg egy nagyobb életrajzi-regény előfutárának. A tárgy ugyanis színes és vonzó. A mi túri, öreg remekesünk egyszerű élete, csöndes munkássága csupa regényszerűség, csupa csoda és valami megmagyarázhatatlannak vélt titok. El is terjedt széltében-hosszában a hire, hogy Badar Balázsnak titka van. Olyan, mint volt Paganini játékának, vagy Stradivarius alkotásainak. Munkáit, remekeit csodálat övezte, s amit megérteni, megmagyarázni, kivált utánogni senki sem tudott, azt a titokzatosság homályába burkolták, rejtélynek vélték. Kényelmes megoldás, de határozott bizonyítéka a Mester magasabbrendűségének. S valóban, rejtelmes is az, hogy a tanyai élet elhagyatottságából fölcseperedik egy gyermek s pár elemiével, a túri agyaggal, az egyszerű korongolóval, az írókával és a drótbélű ceruzával a nép erő titkos magjaként be-merészkedik a művészet templomába és művészetet teremt maga is, mint amilyen művészetet az agyagból csak a francia Palissy és a három olasz Robia tudott teremteni. Ha Párizsban születik, a Louvre őrizné ma a nevét; ha Rómában, a Galéria vásárolgatná hátrahagyott remekeit, de ő köztünk született: magyarnak, egyszerű, igény-

téten, de bölcs paraszt-művésznek, akit nagy titokzatosság tömjénezt körül és hálás, forró emlékezés. Ez az emlékezés indítja útjára ezt a rövid életrajzot s pár „Badár-mozaikot“ is avval az ígérettel, hogy hamarosan követi majd egy nagyobb, komolyabb munka és avval a kéréssel, hogy segítsenek hasznos adatszolgáltatásaikkal ennek a kedves kötelességnek a teljesítésében mindazok, akik ismerősei, barátai voltak Badar Baláznak s akár beszélgetés, akár levelezés által megközelíthették öreg remekesünk kaleidoszkópszerű, százszínű lelkivilágát. Minden nép-és nemzet annyira becsüli meg önmagát, amennyire nagyjainak az emlékét. És Badar Balázs is nagyjaink közül való. Nemcsak azért, mert sok dicsőséget szerzett a magyar névnek, nemcsak azért, mert Párizs, Brüsszel és Antwerpen megcsodálta s a Kormányzó Úr a Signum Laudis-ra érdemesítette, hanem: mert az Ő neve, munkája és élete jelkép: a m é l y b ő l a m a g a s b a -
törő népi gondolat élő jelképe. . . .!

Ha igaza van Jean Paulnak és az emlékezés valóban olyan egyedüli Paradicsom, amelyből ki nem űzethetünk, akkor igaz az is, hogy ebben a Paradicsomban egyaránt üdvözülni: aki-ről megemlékeznek és aki emlékezik . . . Legyen hát ez a szerény kis füzet emlékezés Badar Balázsról és legyen egyszerű, parányi mcs láng a megváltó népi gondolat egekbe törő sziklaoltárán.

M. J.

BADÁR BALÁZS

1939 MÁJUS 14.

Egy drága kincssel ismét szegényebbek lettünk és az újvárosi mohos temetőnk egy friss sírhanthallal ismét gazdagabb. Az öreg Badar bácsi e'távozott, a mesterek mestere elfáradt és rászánta magát, hogy elmegy az Istenhez. És amilyen csöndes volt az élete, olyan a távozása is. A szép, öreg, turáni fej egyszerre csak hátrahanyatlott, a fáradt, az ébren is álmodó szem lecsukódott és a kéz, amelyik agyagba örökítette a fáradt szem sok-sok álmát — örökre megmerevedett. Árva lett a műhely, a korongológép, az égető kemence és árva az íróka is, meg a drótbélű ceruza , . . Az öreg remekes mar többé nem dolgozik, az öreg remekes már édesen aluszik, szép madárszó mellett, a süppedő hantok közt . . .

A gyász május tizennegyedik hajnalán nehezedett rá az Újváros hatodik utcájának kettes számú házára. Hét nappal a hatvanadik házassági évforduló után és egy nappal a hűséges, csöndes hitvestárs, Badar néni nevenapja előtt. Az ember megdöbben, megcsóválja fejét és azt mondja: van

a dologban valami végzetszerű, Az elmúlás általában az, különösen májusban és különösen jubileumok közt.

Amikor hírét vettük a gyásznak, valami fojtogató érzés szorította torkunkba a lélekzetet, de amikor ott állottunk a ravatal előtt, valami enyhe vigasz csalt megnyugvást fásult arcunkra. Csak az hal meg, akit elfelednek, a mi mesterünk élni fog! Teste megpihenhet, szeme lecsukódhat, kezéből kihullhat az íróka, de a lelke, az alkotása és az emléke él, ameddig csak e szó fogalma: örökké,. . És mégis — milyen különös — búcsúznunk kellett.

Beléptünk a magashomlokú parasztház utcai ravatalos szobájába, fellebbentettük az alvó mesterről a szemfedőt és szemünkkel még egyszer végig simogattuk a mozdulatlan testet, még egyszer odasúgtuk a rejtélyes szót: a viszontlátásig.

Kínt bágyadtan süttött a napsugár, felhők kószáltak az égen; bent pedig a ravatalos szoba félhomályában illat-imát árasztottak a koszorúk virágai. A légáramlat néha félrelibbentette az ablakok függönyeit és a fény rátévedt az egykedvű viaszarcra, a kókadt, ezüstös bajuszra, a fekete öltönybe öltöztetett tetemre, a magyaros, aranyrojtos művésznnyakkendőre és a test mellett fáradtan pihenő két karra. A kabát bal zsebéből egy égőpiros muskátli villogott elő, szíve fölött egy szál feketébe hajló vörös rózsza pihent. Az ifjú Badar kertjéből való volt, az öreg mester kedves rózsafájáról. Bal kezében agyagból készült emléktáblát tartott és az emléktáblán aláírások: Bagossi Károly alispán, dr. Kun Árpád polgármester, Kupa Árpád túrkevei útbiztos és Szarka Lajos ipartes-

tületi elnök. A nevek alatt pedig egy évszám: 1903 május 1. Az emléktábla mellett magakészítette agyagzsoltár, rajta egyszerű, kedves Badarvers. A jobb kezében ott volt az „útlevelé“: egy papírlapon Kits Etelka költőnő Badar bácsiról írt verse:

Palissy lelke magyar földre szállt,
Badar hajlékban bölcsőt talált
S a kis Balázsnak homlokát ihlette:
Művészetének részesévé tette.
Művészete szerény hajlékában lángol,
Árpád honán túl is itt világol . . .

A vers 1903-ban kelt, szeptember havában. Kedves kis költemény, a holt kéz olyan féltő aggodalommal szorította magához, mint gyermek a legkedvesebb játékszerét . . .

Néztük a halottat, elmerengtünk a ravatal mellett hosszan, megnemértően és szemünkből kikíváncozott a fájdalom. Búcsúztunk Badar bácsitól. A szobából kijövet rátévedt nézésünk az ajtó melletti, gyönyörű agyagkemencére. Az öreg mester egyik leghatalmasabb alkotása. Párja Albrecht királyi herceg birtokában van. Megérintettük lopva a díszes agyagtárgyat és kiigyekeztünk a szabadba, hogy megtörölhessük titkon a szemünket.

Kínt, valahonnan messzebből kakukszó hangzott, az udvaron egy nagy, lompos kutya fájdalomosan szűkölt, — bent pedig a hozzátartozók tovább zokogtak és az öreg remekes a néma ravalaon valami szépet álmodott. Talán az agyagról, talán az elárvult írókáról . . .

„Akarom, mert ez bús merészség,
 Akarom, mert világ csodája:
 Valaki az Értől indul el
 S befut a szent, nagy Óceánba*!.

(Ady Endre.)

Az Ér: a Berettyó volt. A bujanövényzetű, bús-zokogású túri fold vadvizes Berettyója.

Az elindulás napja: 1855 március 6. A legdicsőségesebb március óta a hetedik március az önkényuralom fojtogató légkörében.

S itt, rögvest az elején, a születési hely és nap adatszerű följegyzése után érdemes megállni pár pillanatra:

Elméletek és tételek hitelnek rá, hogy a kor és a táj zsarnoki akarattal döntően irányítja a lélek fejlődését és alakítja saját képére és hasonlatosságára. Vájjon nem ez a csalódásoktól és reménységektől csorduló kor s vájjon nem ez a bujanövényzetű, bús-zokogású túri táj ojtotta-e belé a kis Balázsba már születése pillanatában a nagyolakarás és nagyotalkotás bús merészségét? Vájjon honnan a magyarság művészi képességében rejlő, annyit emlegetett *őserő*? Minden „őstehetség“ egy-egy megismétlődő csoda, vagy a kanteurok elkéselt ivadéka? Van-e a munkájukban, életükben fejlődés, a mélyből magasbalörés, vagy Minerva módjára pattantak ki Zeus agyából? — Egyről ismerhetjük meg mind, s talán Badar Balázs életrajzával ráfelelhetünk az izgató kérdésre, megközelíthetjük a rejtélyt . . .

Apja: Badar Sándor, a Jurenák birtok elsa-

Örök értékek

Badar-szobor
(Schicker Jenő szobrász-
művész alkotása)

Három műremek

(Koronaváza két lopóváza közt)

béres-gazdája; anyja: Perei Rebeka, a nemzet-fenntartó elemek legelejéből. Tizenöt szülöttéből kilencet nevelt föl: hat fiút és bárom lányt. S milyen nemes tanulság: ahol kilenc gyermeknek jut egy karéj kenyér, jut a tizediknek is — gondolta Badar Sándorné — s befogadta a családba a kilenc gyermek mellé tizediknek a kis K. Szabó Andrist, egyik rokonának árva gyermekét.

Balázs sorrendben a hetedik gyermek volt.

Gyermekkora egyszerű és szürke. Távol a közügyektől legeeltette a birkákat, vigyázta a sertéseket. Amikor iskolára vénült, a madarasi elemibe irattá apja s ott járt két elemi. Ez volt az összes egyeteme. De volt egy másik is, s ha nem is állítottak ki ennek az egyetemi karnak a látogatásáról leckeönyvet, mégis ez volt a legnagyobb tanítómestere.

Regényesebb, pusztább, vadvizesebb volt akkoriban a túri táj. A Berettyó árvize nagyobb területet öntött el s télvíz idején a gólyaláb volt a leghasznosabb közlekedési alkalmatosság. Az eső is több volt s a nyári növényzet is sokkal bujább és tarkább, Az ember meghittebb érintkezésben állott a természettel, mint manapság, A természetszeretet s a természetcsodálat mély nyomokat hasított a kis Balázs lelkébe is és örök életén át rabja maradt azoknak a néma hangoknak s illat-imát lehelő színeknek, amelyek elbűvöltek gyermeklelkét. Benne fogant, benne élt a természet mélyhegedűjű zenéje.

Gyermekkori pajtásaival folytatott hancúrozásai közben volt egy kedves, minduntalan visszatérő szokása, játékos kedvtelése s evvel csoda-

latra barnította játszótársait. Verőfényes tavaszi napokon, amikor a sártenger szikkadozni, kérge-sedni kezdett, a felmarkolt lágy agyagból csodálatos ügyességgel tudott különféle alakokat elővarázsolni. Állatokat, virágokat s apró-cseprő alkalmatosságokat gyurkászott. Ösztönös, halklélekzetű, játékos éledezése volt ez komoly, igazi elhivatásának. Ráfigyeltek a szülők s rá az ismerősök is, És hosszú nógatás után Badár Sándor uradalmi béresgazda beleegyezett az észszerűbe; 1868-ban elszegődttette korsós inasnak a tizenháromeves kis Balázst Szappanyos István korsós mesterhez. „Úgyse lesz hozzá tehetsége — gondolta — és majcsak haza gyün hamarosan!“ Hála Istennek, nem úgy lett!

Balázst odaültette Szappanyos uram a korongoló mellé és tanítgatni kezdte az „Istennel egy mesterségen való munkálkodás“ csodás tudományára. Sokat azonban nem kellett az új inassal bajlódnia. A mesternek csakhamar álmélkodva kellett ráébrednie, hogy kifogy ott a tanításból, mert „táltost“ lógott a gyermekben, aki könnyűszerrel gyūri alá mesterét és mérföldes léptekben előzi meg a mesterségbeli tudásban.

Már a harmadik évben csoda történt.

Egy Balogh Gábor nevű ember egy régi, zöldmázas, magyaros virágzatú, felrakottdíszű, debreceni kulacsot hozott, hogy olyant ma már nem tudnak csinálni,

A sarokból megszólalt a tizenhatéves Balázsgyerek:

— Én bizony megcsinálom!

Szól szó követett: ki Balázs mellett, ki el-lene. A vitából fogadás lett. Balogh Gábor és bizonyos Gellért János nevű uram fogadott tíz pint borba Badar Balázs munkájára. A sikerre Gellért hitelt rá. Nemsokára kész is lett a munka, még szebb, mint a debreceni kulacs. A vesztes Balogh elmés csínnyel fordította meg a fogadás eredményét:

— Éppen azért vesztette el kend a fogadást — mondta Gellértnek — mert mi csak arra fogadtunk, hogy lesz-e *olyan szép*, mint a debreceni. Mivel *szebb*, hát csak maga fizeti a tíz pint bort.

Badar, miután már ellesett mindent a gazdaiától, maga tanult. Megfigyelte a régi edények díszítését, alakjait. Hetekig hónapokig kísérletezett; hogy máza tökéletes legyen, vagy egy sárga színt, amely arideig parasztkorsós számára elérhetetlen volt, megtudjon edényein valósítani.

1878-ig kételtű életet élt: télen a korong mellett, nyáron a gazdasági munkában.

1879-ben önálló mester lett. A céhlevele-1879 április 29-én kelt Ugyanez évben, május 7-én megnősült. Felesége a húszéves, szemrevaló Fadgyas Zsófia: Fadgyas Sándor és Muzsnyai Rebeka leánya. Ettől a naptól a munka édes öröme s a családi élet boldogsága és keserve hajlított, alakította Badar Balázs élete fejlődését.

1880-ban megszületett első gyermekük: Zsófia. Két évvel később a második: Balázs. Ismét két év múlva, 1884-ben a harmadik: Teréz. Ez az esztendő azonban nemcsak a termékenységgé volt, hanem a pusztulásé is. A családi boldogság

örömébe beleöklözött a kegyetlen végzet, A kis Balázst ragadta el a halál, talán azért, hogy megtörje a derék apa csöndes derűjét, magasbatörő törekvését, vagy talán azért, hogy dacossá keményítse lelkét s felvértesse a semmi-sem-ér-váratlanul búsveretű vértjével a még kegyetlenebb jövő még kegyetlenebb családi szomorújátékai ellen.

1884-től majdnem minden második esztendőre jutott egy születés és egy halai. Kapaszkodás az életbe és zuhanás a halálba. Mintha csak örült kergetősdijét játszotta volna a fiatal pár családi történetében a lét és a nemlét, hogy minden igenlegesnek legyen egy nemleges eredménye a gyermekeiben végtelenségig élni akaró szülői csókoknak.

1886-ban ismét fiúgyermek született. Makacs daccal ezt is Balázs névre keresztelték. 1889-ben leány született: Róza, de meghalt a kétesztendős Balázs. 1891-ben újból leány csordult életre: Eszter, de halálba szédült a 89-ben született Róza. Tizenegy év alatt hat gyermek s csak három élő! Vájjon jelenthetett-e kárpótlást és szolgálhatott-e vigaszul a megrendült apának, hogy míg a családban a gyászos döbbenet vendégeskedett, addig az ő munkájának és tehetségének napról-napra nőtt a híre és kezdett érni a gyümölcse.

1890-ben az aradi és délmagyarországi kiállítás termetté meg az első sikert és hirdette első ízben bizonyosságát a megtágult jövőnek. Oklevéllel és nagy éremmel tüntették ki Aradon. S ez a kitüntetés, ez az első fény volt a siker kaptatóján az első ígéret, első megálló. A második a következő esztendőben parancsolta a kapasz-

kodó mesteri új erővel áldó megpihenésre, hogy a kiinduláskor annál szédületesebb magasságok állomásai felé irányítsa és buzdítsa. Mert a hírnév felé való tulajdonképpen kiindulást az 1891. esztendő jelentette. A „kereskedelemügyi kir. miniszter agyag-, aszfalt-, cement- és kőipari kiállításán“ keltett akkora feltűnést, hogy ráfigyelt a Kereskedelmi-múzeum is és gondjaiba vette ügyét s vitte munkáit a külföldi, nagy kiállításokra.

Az agyagipari kiállításon elismerő oklevelet nyert, de nagyobb boldogságot rohamozott Badar Balázsba minden elismerésnél, hogy Baross Gábor leginkább és legtovább az ő edényeit csodálta s bennök gyönyörködött.

Az elismerést később sem kereste. Mint ahogy az anyagit sem kereste. Az emberi élet célja »em minél több pénzbeli keresethez jutás, nem dicsőség hajhászás, hanem minél több gyönyörűséget szerezni embertársainknak, Ez a hitvallás benne volt minden szavában, minden cselekedetében. Amikor Baross Gábor a kiállításon az ő kiállítási helyét s munkáit közelítette, ő elrejtőzött; a megrendelőkkal pedig akkor sem törődött sokat, amikor nagy bankókkal kecsegtették. Hogy az üzlet nem nagyon érdekli, önkéntelenül is bizonyította több zömök példával. Egyelőre hadd igazolja az alábbi kettő:

Nem adott s nem fogadott el határidőt.

— Mikor lesz kész? — érdeklődtek a megrendelők.

— Majd ha kiég.

— Mikor ég ki?

— Majd ha kiesz lesz!

Amikor meg valaki kölcsönt ajánlott fel, hogy műhelyét bővítse, így adta vissza a szót:

— Nem kell a, mer egyszer oszt csak meg kék fizetni. Egy tábul eszik a kőcsön az emberrel, — néha még éhen is hagyja!

Ösztönszerűleg érezte, hogy amit csinál ahhoz hangulat kell s nem szabad sem eladnia magái, sem leköteleznie. A mindennapi kenyérre valót olcsóbb háztartási tárgyakból, köcsögökből, korsókból, tálakból, fazekakból kiárulja az asszony a piacon, ő maga is elbajlódik a földön és a méhes körül: a betevő falatot könnyen egybe markolják, idegen segítségre nincsen szüksége. A művészet pedig nem kenyér! Csak gyönyörködtetés.

1894-ben ráköszöntött az első külföldi kiállítás. Az antwerpeni kiállításon tisztelték meg tárgyait ezüst éremmel. A negyvenedik éve felé hajló Badar Balázsnak kezdett itthon, a városában híre lenni. Súgtak-búgtak az emberek, ki felügyelve, ki fitymálva, de beszéltek róla s a neve nőttön-nőtt.

1896-ban, a milleneumi kiállításon élete legnagyobb öröme és élménye teljesedett ki. A legáldottabb magyar királyné, Erzsébet vásárolt tőle egy nagy dísztalat s ezüst éremmel tüntette ki maga a király: I. Ferenc József. Még hozzá olyan éremmel, amelyiknek a peremére bevésték ezt is, hogy Badar Balázs műfazekas mester Mezőtúr,

De termékeny volt az ezredévi esztendő nemcsak sikerekben, de boldogságban is. Az öt év

A legkedveltebbek:

*Koronaváza két zsiráfnyakú
és két apróbb váza közt*

óta üresen tátongó bölcsőbe új lakó kéredzkedett» Fiú lakó. Két kis Balázst már átringatott az a bölcső az örökkévalóságba, a harmadikat életre kell ringatnia: a névnek folytatás kell s a munkának is folytatás. S lett a harmadik kisfiú is Balázs keresztnevű.

Közben forgott a korong s a színes keleti mesék magyar továbbálmodóját megcsodálta 1897-ben Brüsszel is. Ezüst érmet küldtek a magyar mesternek a brüsszeli kiállításról s általa egy újabb dicsfényt az ország és a világ tudatába mindég jobban és jobban bevilágosító neve köré.

A XIX. század nagyszerűen zárult. Ismélygyermekáldás.

Erzsébetre keresztelték s talán senki sem sejtette, hogy benne és általa új mesék, alakok, színek és virágok csordultak életre.

De jól kezdődött a századforduló is! Az 1900. évi párizsi világkiállítás hozta meg a legnagyobb, talán legértékesebb külföldi kitüntetést. Díszoklevélre érdemesítették Badart és nevét, munkáját ez a diadal avatta igazán fémjelzetté. Ajánlatokkal halmozták el: hívták külföldre s rá akarták csábítani, hogy gyárat alapítson. Ő azonban csak legyintett. A föld, a túri táj itthon tartotta, láthatatlan karokkal ölelte magához, a gyárra pedig azt felelte: „Üri huncutság!” Bizalmatlan volt. A magyar paraszt ősi gyanakvásával fogadott minden ajánlatot, mert hitte makacs hittel, hogy az a ház, udvar és műhely, amelyben élt és dolgozott az az egyedüli birodalma s száműzött királlyá válnék, ha elszakadna tőle. A mélyből, az ismeretlenség alvilágából felkaptatott már öntudatlan kapaszkodással a hírnév magaslatára és

a nevét pajzsára emelte a nyomdabetűk vég-
 hetetlen nagyhatalma is s hullámozott, rohant a
 Badár-név a megtágult jövő felé. A hírnév azon-
 ban nemcsak zsongító ajándék, több-telik-tőledre
 feszítő erő, hanem állandó súrlódásra váltott élet-
 körülmény: átkozott gátlások és ravasz ármány-
 kodások felhajtója ... A negyvenötéves mestert
 a párizsi dicsőség után mind gyakrabban, kemé-
 nyebben korbácsolta végig a „nagyság átka“ s
 életének egészen új szakasza kezdődött.

1904-ben családi gyász komorodott rá. Há-
 rom elhalt gyermekét követte a negyedik, a húsz-
 éves Teréz. Hogy pedig a gyász ne járjon egye-
 dül, éreznie kellett a régi, latin közmondás tör-
 vényét: *figulus figulum odit*, a fazekes gyűlöli a
 fazekast. Földiei és „szaktársai“ napról-napra
 irigykedőbb szemmel figyelték sikereit s napról-
 napra képtelenebbnél képtelenebb kitalálásokkal
 igyekeztek lerántani az általuk elérhetetlen ma-
 gaslatból. Ilyen cél szülte a világra — talán ép-
 pen ebben az időszakban, a XX. század első ti-
 zedében — a „*Badár-titok*“ agyrémét.

Sokan és sokszor keverték szóba a Badár-
 titkot, érdemes lesz egy pár pillanatra megpihen-
 nünk ennek a titokfának az árnyékában. Akad-
 aak a mai napig is komoly személyek, akik rá-
 hitelnek erre a titokra, így legutóbb: a „Ma-
 gyarország“ című reggeli napilap 1940. május 19-i
 számában Vass László tollából olvashattuk a „Ba-
 dár-titok“ megerősítését és terjesztését. „Még tíz
 évvel ezelőtt is — írja — egy párizsi porcellán-
 gyár igazgatósági tagnak hívta meg, ha „kiadja“
 kezéből a csodás „Badár-titkot.“ Vájjon mi ennek

a minden tehetségesben és minden átlagon felüliben titokzatosságot és ördögösséget keresésnek a magyarázata? Hol az eredete és van-e alapja?

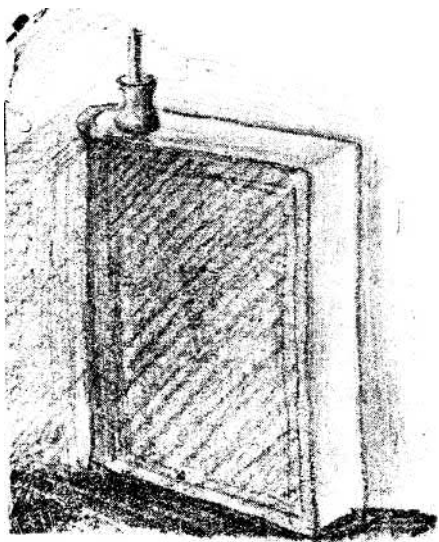
A titok-madár egészen biztos, hogy a faze-kas „szaktársak“ köréből röppent ki, A Badarműhelyből kikerült tanulók indították útnak s útját szélesítette az irigység. És különös, de tény; ezek a tanulók, akik ott dolgoztak Badár mellett! s szemre vehették minden mozdulatát s ráfigyelhettek még a legjelentéktelenebb munkás tevékenységeire is, ezek nem szokásból és neus divatból, hanem szent meggyőződésből s legőszintébb énjük sugallatából bizonyígtatták a titok létezését. Sőt tőlük indult ki. Az egyik azt esküdözte, hogy az agyagba van az ördög belégyurva, a másik, hogy az edények égetésénél történik a szemfényvesztés, a harmadik, hogy a mázban bujkál valami ismeretlen, olvasztott anyag.

A magyarázat egyszerű: Badar Balázs csodásan értette „mesterségét“, de nagyon együgyűen, szűk szóval taníttatta inasait. Tettel, mutogatással oktatott, de nem utasításokkal. Ösztönösen dolgozott, a tehetségből fakadt a művészete és nem a tudatából. Hasonlított az olyan mathemafikus-hoz, aki felírja a példát a táblára és megoldja, de a megoldás menetét, miértjét nem magyarázza, mert amit csinál: természetes és ahogy csinálja: észszerű. így van és pont! így kell csinálnunk és mit kell ezen sokáig rágódnunk?! Természetes, hogy azok a tanítványok, akiknek több magyarázat kellett volna, akiknek részletesen kellett volna tagolni minden kéz- és ujjmozdulatot és

akiknek — nem utolsó sorban — több tehetség, több rátermettség kellett volna az Istennel egy mesterségen való munkálkodáshoz, sohasem tudták úgy utána csinálni a dolgokat, mint ahogy a mester mutatta. A tehetség utánozhatatlan és megmagyarázhatatlan valami. Rejtélyes és titokzatos, mint minden műalkotás keletkezésének kérdése, Az avatatlan csodálkozva bámulja, a lélektani kutató hiába igyekszik nyitjára rátalálni a titoknak, képtelen megmagyarázni, akármennyi adatot, megfigyelést gyűjt is össze a műalkotás születésére vonatkozóan. S amire a lélektani kutató képtelen, szabad-e megkövetelnünk egy egyszerű inastói? Titka van Badarnak — vallották — és nem hazudtak nagyol. Volt titka valóban Badar Balázsnak, csak hogy nem az agyagba belégyúrva és nem a mázba belekeverve! A *badári titok* mindent nyitó kulcsa a szorgalom, az alapos szakismeret, a nagy-nagy rajongás és főként a tehetség s valami ősi díszítő kedv, a játéknak ösztönével rokon tevékenykedő, zsongító nyugalanság. Egyszer valaki így jellemezte munkáját egy folyóiratban: a művészi tökélyre emelkedett primitívség ereje.

A Badár-titok híre felröppent — állítom, hogy Badar Balázs műhelyéből, az inasai és segédei képzelődéseiből, akik magukat akarták mentetgetni általa, mivel nem közelíthették meg mestereik tökéletességét — és ennek a titoknak a hírébe, mint égből alápottyant mentőövbe belekapaszkodtak a szaktársak és óriássá fűjték fel és görgették maguk előtt, hogy ráhengerítsék Badárra, hogy agyonnyomják művészi tehetségének világgá dagadó

Agyagzsoltár

*„Melyből Badar Balázs
veszi fel a leckét . . .“*

hírnevét. A mentőövet azonban hegynek hengergették: kisiklott kezükből és visszagördült a féltekeny, rosszmájú thersitesekre. A hír terjedése csak növelte s nem csökkentette Badar dicsőségét. Mert a hírnév fokmérője sokszor — sőt legtöbbször — nem a tehetségnek és művészetnek, hanem a talányosságnak és rejtelmességnek a nagysága, akár a művész személye, akár alkotásai köré fonódik ez a titokzatosság. A koholt dolog a legjobb hírverés! Nagy és ismert művész volt Niccolò Paganini mondák nélkül is, de mihelyt kitalálták róla, hogy hegedűjének két középső. húrja felesége beleiből van és hogy a hegedűjének nagy varázslójának arca az ördögéhez hasonló, akkor már szobrot emeltek emlékének. Magukon viselték a lángész pecsétjét Antonius Stradivarius hegedűi mende-mondák nélkül is, de amikor a titokzatosság koszorúját simogatták a mester fejére, királyok versengtek a cremonai hegedűs egy-egy hegedűjéért és amikor jóval halála után Niederbreitmann egy kipusztult fenyő fajnak tulajdonította a nagy hangszerek gyönyörűséges hangjának a titkát és a rajongók a pácról meséztek boszorkány meséket, akkor a gyémánttömb értékével néztek farkasszemet a Stradivárius-hegedűk. Pedig a pác nem volt más, mint vernice, a különleges fák sem voltak egyebek, mint közönséges fenyő és nyír. De a titok-hír magosba vezet, létrát állított Badar Balázs alá is és a földieitől irigyeit, egyszerű, túri „műfazekas mester“ megközelítette a magyar ég csillagait.

A kartársak azonban nem nyughattak, Jól mondja a latin: fibulus fibulum odit: a fazekas gyű-

lőli a fazekast. A titok-hír terjesztésével pórul tártak, visszavágódott arcukba bosszuló bumerángként: ártani akartak vele Badarnak, de sokkal inkább használták. Irigységüket, haragjukat, gyűlöletüket másutt kellett kimutatniok.

A világháború után kezdték építeni Mezőtúron az ipartestület székházát. Az építkezésnél — adakozási szellemmel csordultig telítve — magukra vállalták a fazekasok a frízek és díszcsempék elkészítését. A megtervezést Badarra bízták, majd kibújtak a segítség alól különféle ürügyekkel. Teljesen magára hagyatva készítette el őket Badár Balázs, de amikor a falba akarta helyezni, „társai“ nem engedték meg, mert *belül* a Badár-bélyegző volt bennök. Ő azonban nem haragudott meg még ezért sem. Megbocsátó, bölcs mosolygással szenvedte némán a körülötte vicsorodó marakodást, az állig felcsapó gyülelethullámmot s a magános magyar fa nyugodt méltóságával tekintett le a gyökerén rágcsáló, tehetetlen, kis ember-bogarakra.

Akik meg akarták rontani, azoknak nem sikerült, de majdnem megrontották, akik javát akarták.

Dr. Rácz Lajos a Magyar Iparművész egyik régebbi számában számolt be az „okosítókról“.

Az egyik „okosító“ láthatott valahol valami képen olyan öblösaljú, karcsúnyakú, tányérosfejű és vékonyan kanyargós fogójú kancsót, amilyeneket rézből igen ügyesen formálnak Boszniában és Törökországban. Addig beszélt Badarnak, míg meg nem csinálta a máskülönben nagyon szép rézkancsót *agyagból*. Jellemző az általános ízlésre, hogy az „új munkák“ nagyon kapósak lettek, de

Badart felvilágosították s többé nem csinált ilyent. Azóta azonban gyanakodva fogadta az „okosítókat”,

Alighanem ez a bosnyák-török kancsó eredményezhette azt a vádat, amelyet sokan felhánytorgatnak munkái csepülésére még ma is: nem ízig-vérig népies, nem ízig-vérig magyar!

Fölösleges vesztegetnünk a cáfolásra a szót. Várnai Dániel keleti története (e füzet végén) torokukba fojtja a csepülőknél a szót; F i e b e r megállapítása a leghevesebbeket is megnyugtathatja Badar eredetisége felől: „Az eredeti művészek tevékenységében a múlt tiszteletre méltó alap, amelyet a világért sem másolnának, de rajta tovább építenek, belőle ihletet merítenek s mint egyes kertészek keresztezés, ojtás, egyéni feltalálás révén új virágokat termelnek“. Bárány Sesztina Jenő, a debreceni Iparkamara elnöke mondotta egy ízben remekeiről: „Ezek a színek a szívéből jönnek!“ S Bárány magyar szíve volt. Egyik bírálója pedig így jellemezte munkásságát: „A lelkében ott élő sajátos művészi ösztön, az örök frissesség, a nyugtalan kutatás csodálatos formák és virágok vizionáriusává teszik. A színes keleti mesék magyar továbbálmodója.“

A hírnevét azonban ez a vád sem tépázta meg. Külföldi lapok, német, olasz, francia, amerikai folyóiratok csiszolták fémjelzetté a nevét s hasábos cikkben figyelt rá az angol „Stúdió“ is. Egész kis irodalom fejlődött körülötte s műhelyét nagyhírű személyek látogatták.

Volt s örökölni maradt ránk egy érdekes különlegessége, az agyag-émléklapok. Kis agyagtáblácskák, tenyérnyi nagyságúak, deszka-kemény-

ségüek. A kedvesebb s nevezetesebb látogatókkal ilyen emléklapokba karcoltatta bele a drótbéli ceruzával aláírásukat. A táblácskákat aztán kiégette s összegyűjtötte. Világhírű, nagy nevek, szellemi és társadalmi előkelőségek aláírásait találhatjuk ezeken az emléklapokon. Valóságos múzeum. S Badár Balázs felnőtt az összegyűjtött nevek nagyságáig és meg sem lepődött, ha valamelyik „vidéki“ látogató Móricz Zsigmond, Jászai Mari vagy ehhez hasonló fényességű névvel nyújtotta kézfogásra kezét. Még az sem barnította csodálkozásra, hogy Jászai Mari rózsafát ültetett hátul a méhes mellett a Badár-kertbe, Móricz Zsigmond pedig a „Magyarok“ című könyvét ajánlotta fel barátsága zálogául. (Badar agyagzsoltárt küldött viszonzásul Móricz Zsigmondnak. Galamb Sándort kérte fel az átadására.

— Úgy-e elég jó lesz — forgatta kezébe» a zsoltárt — pedig akkó éppen unalmas vótam, oszt nem is tudtam mit kareojjak rá. De elég akkurátus lett. Oszt mondja meg neki, hogy köszönöm a megemlékezést avval a jóízű könyvvvel. Mert tudja, olyan a, hogy a gyerekek kézibe is odaadhatom, mert ippeg úgy van a megírva, mint-ha csak én beszélnek velük, nem olyan modernül, cifrásan.)

Csodálatos, hogy a hírnév nem pöffesztette önteltté, fennhéjázóvá. Tanárnak hívták meg még a háború előtt az agyagípari szakiskolába, de nem fogadta el a meghívást, mert „ki vigyázza akkor a méhest, meg ki igazítja meg a kis kaput“. A lelke, az érzése tartotta meg olyannak, amilyen volt. Nem érdekelte a hírnév és nem érdekelte a

pénz sem. Művész volt, rajongó, aki az emberi élet céljának a szépre, tökéletességre való törekvést vallotta, nem az anyagiak halmozását: a közösségi gondolatot és nem az egyéni érdeket. Álmodni és az álmokat megvalósítani!

A szorgalom, az ábrándszerű magasztosság és a mélységes istenhit: ez volt tehetségének forrása és ez a magyarázata. Munkája örök háladáshoz vezetett: „Hála Istennek ezzel is rendben vagyok“.

Minden szerszámot maga csinált. Egy-egy új „találmány“, új virágdísz, új edényalak végtelen meglepéssel boldogította. De a szépnél örült, kedvét találta benne, ha más munkájában fedezte is fel.

— Ni, milyen szípen kúsznak itt fel ezek a virágok, — gyönyörködött egyízben lánya munkájában, — mer meg köll legyen ezeknek a hajlásuk, nem szabad azt mereven csinálni!

Ugyanúgy érdekelték a jelentéktlenebb munkák, mint a nagyobb alkotások. A kis túri csárdás-csörgős korszakot ugyan olyan szeretettel simogatta életre, mint a legfenségebb koronavázakat. Mindenben megcsodálta a szépet: anyagban, színben, szóban, dallamban. Verseket maga is „csináltatott“. Különösen nagy kedvét lelte a szellemes rigmusokban. Az agyag-émléklapokon kívül volt még egy érdekes egyéni munkája, az agyagból készült zsoltárok. Ezekre karcolta rá magacsínlta verseit. A zsoltáralakú agyagmunka belül üres, hogy lehessen bort, pálinkát vagy egyéb férfinak valót tartani benne; a tetején pedig csőalakú kis szívóka, hogy rajta keresztül ki is

űríthessék a szomjazók a zsoltár nektár-tartalmát. A szívókába — használat után — cirok dugót dugaszolnak. Alkalmasabb tárgyat a szellemeskedésre keresve sem találhatott a kedélyes Badar, mint az agyagzsoltárt. Olyan tárgy az, amely alakjának és tartalmának ellentéte miatt magában véve is bohókás.

Egyszerű, bölcs humora nagyban növelte népszerűségét. Pápaszeme mögött örökké derűs, tiszta szeme ellentétben volt komoly, sápadt, sárgaszínű arcával, méltóságos, nyílt magas homlokával, de ez az ellentét illett hozzá. A „captatio benevolentiae“-t, a jóakarat elnyerését már a megjelenése ráparancsolta az emberekre. 1928-ban le is fényképezték fényszalagra az öreg mestert s nemcsak a hazai, de a külföldi fényszínházakban is gyönyörködhetek a nézők a vásznon megjelenő agyag remekekben és galambősz fejű, bozontos bajuszú, sajátságosan magyar arcú alkotójukban.

A külföldi nagy sikereknek s a számtalan magyar kitüntetésnek volt a jutalma ez a fényszalag föl vétel. A magyar kormány Badar Balázs munkája által akarta — itthon és idegenben — kimutatni a magyar ipar fejlettségét.

Annyi volt a kitüntetése, hogy a harmincas években már versenyen kívül vett részt minden kiállításon. A megtiszteltetés azonban még így is utóíerte. 1935-ben, szeptember végén az iparügyi miniszter érdemes ipari tevékenységéért elismerését fejezte ki.

Ez az év hozta „meg a leggazdagabb jutalmat is.

A Kormányzó Úr a legnagyobb kitüntetésre érdemesítette: a *Signum Laudisra*. Magyar iparos nagyobb elismerést még nem kapott!

Nyolcvan éves volt. Az alföldi tanyavidék ismeretlen mélységéből felérkezett a világhír szédítő magasságába. Agg keze reszketett, írni már alig tudott, de még mindig korongolt és még mindig rajzolta az írókával és a drótbélű ceruzával új díszel, virágait és álmait.

Négy évig dolgozott még. Teljesedett legfőbb kívánsága: „Addig szeretnék élni, amíg dolgozni tudok ...“

1939 május 14-e hajnalán — amilyen csöndes volt az élete — olyan volt a halála is . , .

Iparos volt? Művész volt? Mindegy! A mélyből jött s pályája a magasba ívelt fel. Magyar volt, világhírű és hátrahagyott remekei a magasba-törő népi gondolat élő jelképei.

1939 november 25-én az egyik túri hetilap, a „Mezőtúr és Vidéke“ dr. Sylvester Lajos felelős szerkesztése idejében Badar Balázs rajzolva-írt betűit emelte pajzsára fejlécül. 1940 június 29. és 30-án pedig az egész ország megemlékezett az öreg remekesről. Országos Badar Napokat rendezett városa. Sohasem történt még hasonló nagyarányú megmozdulás egyetlen magyar iparos emlékére sem. De az ő emlékének kell is élnie!

Befejezésül terítsük magunk elé a „Mezőtúr és Vidéke“ 1940 július 6-i számát, olvassuk el a lap főmunkatársának, Dunsíts Dezsőnek beszámoló-

lóját a Badár-.Napokról és *emlékezzünk*, hogy ne csak jelképek legyenek a híres túri remekes bátramaradott munkái, hanem külön-külön mindegyik egy-egy hitvallás, egy-egy bizonyágtétel a mélyből a magasbatörő népi gondolat szolgálatában.

„Június utolsó két napján — 29. és 30-án országos jelentőségű ünnepi események zajlottak le városunkban. A múlt évben elhunyt világraszóló őstehetségünknek, Badar Balázsnak emlékét idézte íel egy minden szépért, nemesért és magyarért lángoló ifjú csapat, Massányi Józseffel, lapunk szerkesztőjével az élen. Elszomorodott szívvel állapítjuk meg, hogy hatalmas megmozdulásukat, nagyotakarásukat rajtuk kívül álló okokból nem kísérte a vári, kiérdemelt siker. Kényszerítő erővel közbeszólt a rendkívüli európai helyzet, azután meg az intelligencia is érthetetlen módon *iávol* maradt, pedig oly párját ritkító kulturális célkitűzés volt a tét, melyért egy emberként kellett volna síkra szállni az egész városnak, A túri iparostársadalom helytállt a köréből kimagaslott rendkívüli mesterművész mellett. Áldozatosan karolta fel azt a tervet, mely a túri fő!d-szülte lángelme művészi hagyatékát múzeum alapításával óhajtja megörökíteni. De a legerőteljesebb visszhangot a Massányi által megpendített akció a fővárosnak irodalmi és művészeti fórumaiban keltette fel, ahol már hetekkel a Badár-Napok előtt nagyszabású propaganda indult meg a rádió és a film bevonásával a minél fényesebb siker érdekében. Badar Balázs mellett hitet vallani oly ünnepelt nagyságok álltak ki a porondra, mint Móricz Zsigmond, a világhírű magyar író, dr. Gunda

*Badár Balázs lánya, Simonne Badár Erzsi
Magyarország első műfazekas-mesternője*

Béla, a Magyar Néprajzi Társaság főtitkára, Regős Ferenc festőművész, Utry Anna és Cselényi József, a magyar dalnak ihletett ajkú tolmácsolói, Sala Domokos színművész, Kamarás József, a MTI munkatársa stb. Kíséretükben számosan ke-resték fel ez alkalommal városunkat Budapestről, Balassagyarmatról, Losoncról és általában a meg-nagyobbodott ország minden részéből.

Két részre tagozódtak a Badárnapok a ki-állításra és a műsoros estre, A kiállítás főrésze a Levente Sportcsarnokban foglalt helyet. Június 29-én délelőtt fél 11 órakor nyílt meg akiállítás, melynek díszét az elhunyt Badar Balázs retrospek-tív művei és egyéb relikviái alkották, amik idő-beli rendben felsorakoztatva szemléltető képet nyújtottak az őstehetség tüneményes fejlődéséről. Legrégibb munkája egy hatalmas bütykös 1881. évből. (Muzsai Bálint és Bakos Sára tulajdona.) Ennek a cirádája még primitív. 1885-től kezdő-dően már határozottan felismerhetők Badar ké-szítőményeinek figurális díszítésein a rendkívüli talentum jegyei. Hamarosan megjöttek a külső sikerek itthon és külföldön is. Budapest, Debre-cen, Brüsszel, Antwerpen stb. kiemelkedőbb ál-lomásai a magasba ívelő diadalútnak: hullottak az oklevelek, ezüst-aranyérmek s mindennek ko-ronájául a Signum Laudis. Ezek a kitüntetések, továbbá műhelybeli fényképfelvételek, meg Schik-ker Jenő Badar-szoborfeje és Regős Ferenc mű-vészi kivitelű Badar-plakettjei körítették a pom-pás remekmű-gyűjteményt.

Az elhunyt nagymesterrel egy teremben ál-lítottak ki leszármazottai, akik az általa vágott

csapáson haladnak. Gyermekai: Erzsí és Balázs,, unokái: Török László és Fadgyas Albert. Mindannyian az ősi talajban gyökereznek, az ő muftkásságukat is már több szép siker koszorúzta. Színezésben és formában mindnégyőjüknel bukkannak fel úi, eredeti vonások. A magyar Filmiroda részéről Nagy László készített felvételeket a kiállításról.

Rajtuk kívül kiállítottak még a sportcsarnok szomszédságában fekvő vásárcsarnokban a túri fazekas mesterek közül Lénárt Mihály, Fejes Imre, Juhász Imre, Török Sándor és ifj. Varga Gábor. Javarészt háztartásbeli edények az általuk kiállított tárgyak, közöttük szerepelt néhány régiség (nagy zöld kancsó, agyag tintatartó, céhkorszakbeli mesterlevél) a múlt század első feléből.

Kimagasló kultüresemény gyanánt jegyezhetjük fel városunk történetében a június 29-én az Ipartestület nagytermében rendezett műsoros eset, mely szintén a Badár-géníus jegyében folyt le. Az idő — sajnos — nem engedte meg a tervezett szabadtéri előadást. A termet zsúfolásig megtöltötte a nagyközönség, melynek soraiban az ország minden részéből lehetett látni sok olyant, akiket az est magas színvonala és egyetemes érdekű célkitűzése idevonzott.

A műsort *dr. Gunda Béla* egyetemi m. tanár megnyitó beszéde vezette be, aki A magyar népi műveltség és a magyar társadalom címen a magyarságnak keleteurópai jelentősségéről, kultürlényéről emlékezett meg ezredéves távlatban, majd a népi műveltség ismertetésére tért át — méltatván Badar Balázs érdemeit is, — amelynek

igazi jelentőségére csak most eszmélt rá értelmiségünk, elsősorban íróinak ösztönzésére.

A *Csenki Imre* által betanított furulya-kvartett szolgáltatta a műsor második számát. Bartók-Kodály gyermekdalaiból játszott el jónéhányat meleg siker kíséretében.

Regős Ferenc festőművész lépett azután a pódiumra. Színes, rajongó szeretet hangján emlékezett meg Badar Balázsról, kinek élethivatása a természettől rendeltetett el. Agyagba faragta lelkének álmait. Önnön erejéből szárnyalt fel a klaszszikus szépség magaslatára és a szenvedő magyar östehetség örök jelképévé magasztosult.

Ferro tapsvihár fogadta a dobogóraléptekor *Utry Anna* énekművésznőt, akit a mezőtúri publikum a rádión át szívébe zárt. Burai Ernő cigányzenekarának kíséretében jóízű, hangulatos magyar nóták csendültek fel a festői népviseletbe Öltözött művésznő ajkán. Uda csengésű, erőteljes szopránja izzásba hozta a hallgatóság kedélyét. Fokozta a hatást a művésznőnek temperemantumos gesztus- és arcjátéka. A fellelkesült közönség virágzáporral árasztotta el és alig bírta leengedni a színpadról.

Régebből színpadi ismerősünk és kedvencünk *Sala Domokos* jött sorra a művésznő után. Közvetlen folyamatossággal s a színpadi ábrázoló és előadó művészet igénybevételével szórakoztatott el kitűnően bennünket székelyföldi humoros és bús történetekkel és egy komoly drámai menetű költemény megrázó erőteljességű előadásával.

Felzúduló tapsvihár jelezte, hogy ismét egy dédelgetett kedvencünk lépett a színpadra: *Cse-*

lényi József, népdalainknak elhívatott interpretálom. Ő is, mint *Ufry Anna*, illatos, színes és dús csokorral ajándékozta meg a nóták legjavából hallgatóságát ellenállhatatlan lendületű előadó- és énekművészettel. Nem egy ráadást kellett adnia, amíg megszabadult a színpadról.

Tíz perc szünet után *Massányi József* adott elő élénk tetszés kíséretében *Badar Balázs*ról néhány intim, anekdotikus ízű apróságot, amik jellemző világot vetettek *Badar Balázs* természetes életbölcességére és derűs szívjóságára.

Másodszorra jelent meg a színen *Cselényi József* cigányzenekar kíséretében, tetézni sikerét szebbnél-szebb, újabb magyar hazafias és szerelmi dalok eléneklésével.

Feszült, komoly érdeklődéssel kísérte végig a közönség *Móricz Zsigmond*nak az előadását, aki a legégetőbb magyar sorsproblémákról szólt. A magyar földműves és iparos társadalom fejlődéséről emlékezett meg, főleg az utóbbi félévszázad folyamán, az öreg, középkorú és íljú nemzedék osztályrészéről, beleszöve *Badar Balázs*nak csodálatraméltó munkásságát és világraszóló hatását.

Ismét *Ufry Anna* lebbent a színpadra elbűvölni a lelkeket édesbús nótákkal, cigányzene hangjainál. Az az illúzió kísértett a közönség könnyes-örömbe fulladt szemei előtt az egymásra gyöngyöző nóták hallatán, mintha a „nemzet csalogánya“ támadt volna fel haló poraiból gyönyörködtetni a késői nemzedéket.

Az est befejezéséül *Kamarás József* Jenei Jánosnak *Badarról* szóló gyönyörű költeményét olvasta fel általános tetszés kíséretében.

A mosolygó Badár.

Ez a cím az emlékezők képzeletébe önkéntelenül belerajzolja az öreg remekes örökké deríts, hunyorgó szemét, mosolyra horpadt huncutkás ajakát és ezüstös bajsának lágy hullámú pödöríése alatt sejtelmesen bújócskázó nevető izmait. Pedig ez a karcolat, ez a pár parányi lélekzet nem a nevető Badar nevető arcával akar foglalkozni, hanem a lélek mosolyával, a szellem apró kis megnyilvánulásaival, egy-egy élccel és egy-egy hangsúlytalan szóval, egy-egy bölcs csattanóval, amelyben az egyszerű paraszti lángész különös tartalommal hitel rá Boilou mondására, hogy *lehet valaki óriás a nélkül is, hogy a földet megrendítené.*

Kis forgácsokat gyűjtöttem egybe az öreg remekes életéből, olyanokat, amilyenek elterjedtek Napóleonnól, Voltairról, II. Józsefről vagy a többi szellemi nagyságokról. Egy-egy kis hangulatképet, — nem hahotázó szellemeskedés!, vagy kacajra robbantó epés élcet — hanem szerény, hangtalan mosolyt, amelyikben mégis ott rejtőzik a szellem sokkal inkább, mint korunk politikai, vagy társadalmi „vicceiben“. Lehet, hogy akad ismerős is « kis forgácsok között, de nem is célom új és

rejtett történetekkel gazdagítani a Badár-epizódok: bőségszaruját, hanem csupán csak emlékezni akarok és emlékeztetni,

Aki meglátogatta már öreg művésznünk műhelyét az ráfigyelhetett arra a mellszoborra, amelyik ott büszkélkedik a fal mellett, egy virágállvány tetején. Ha jól emlékszem, Tóth Károly álmodta gipszbe öreg művésznünk szóbanforgó fiatalabb korabeli alakját, s ebből az időből tudok egy kedves párbeszédet a szobrász és a mester-moddell első találkozásáról.

— Hát Badar bácsi — tömjenezte a szobrász a mi híres öreg szHtyánkat — bizony, ez, amit maga csinál, valóban gyönyörű! Ez már nem mesterség — művészet!!! Művész maga. Badár bácsi!

Nagyon szégyelhetette magát a mi művésznünk, ennyi dicséret súlya alatt, mert másra vitte a beszédet:

— Osztán maga micsoda?

— Szobrász vagyok!

Az öreg urat nagyon meglephette a válasz* mert önkéntelenül párhuzamot vont a fazekas és a szobrász „ipar“ közt s kitört belőle a rejtett rátartiság, a magasabbrendűség érzése:

— Hát bizony — mondotta — szép mesterség az is!

Albrecht királyi herceg és fenséges felesége látogatta meg egy ízben, pont délidőben. Az öreg; úr épp ebédelt, s nem mozdult el tányérja mellől

*Ids. Badár Balázs fia, ifj. Badár Balázs
ezüstkoszorús ma fazekas-mester*

semmi noszogtatásra, semmi ígéretésre. A feleséges vendégek végre is letelepedtek a szobában s ott várták meg az ebéd végét. Legközelebb aztán mikor újból arra kocsiztak, Albrecht főherceg bekiáltotta Badar mesterhez:

— Eszik-e még Badar bácsi? Ha nem, akkor leszállunk!

Az öreg egykedvűen adta vissza a szót:

— Most nem, csak a 12 óra való arra, hogy minden tisztességes ember ebédeljen.

Négy kis apróság:

Amikor végzettsége felől érdeklődtek, ezt szokta felelni:

— Összes egyetemem két elemi.

Valaki egyszer felkérdezte az agg mestert:

— Mondja Badar bácsi, hogy-hogy rajzolás közben nem remeg a keze?

— Mert akkó nyomom és nem ír rá reszketni! — válaszolta.

Amikor hellyel kínálták s nem volt ínyére a leülés, így utasította vissza a kedveskedést:

— Nem ülök le, mer akkó vénülök... igaz, ha meg állok, akkó vénálok.

Aláírása mögé oda biggyesztette néha ezt a két betűt is: *m. k.* Annyit jelentett: maga kezével. Jó nyelvézéke volt!

Eg vízben éppen akkor látogattuk meg, amikor gyöngéledett.

— Ejnye, Badar bácsi, — sopánkodtunk — taláncsak nem beteg? Hát ne is hagyja magát!

Az öreg úr akkor már elmúlt kéthetes, ahogy, ő szokta nevezni 77 évét s szerény, de kemény akaratú szavakkal adta meg a választ:

— Nem is hangynám, csak a derekam táján ne nyüveskednék a kórság, mert azt a hátralévő hatvan-hetven esztendőm egészségben szeretném én már leszolgálni!

Íme, milyen jellemző mozaik kövecske ez, egy romlatlan lelkű művész arcképéhez.

Egy másik alkalommal üdvözlőlapot küldtünk a Badár-műhelyből Amerikába. Megkértük Badar bácsit, hogy írja rá a lapra ő is a nevét, hadd szolgáljon az írása kedves, örök emlékül a *fő* amerikaiaknak. Hosszú könyörgés után kötnék is állt. Szertartásosan belemártotta a pennát a kalamárisba, szemre vette még egyszer a tollhegyet, hogy nem tolakodott-e rá valami piszok, aztán nagy óvatosan szépenírt_ betűkkel leírta, — nem is írta — rajzolta: EMLÉK . . .

S itt töprengve felemelte a tollat, mert aki művész, az még a fogalmazásban is az. A stilisztikai műgond gondolkodásra parancsolta az öreget és figyelte, mércsikélte a szavak zenéjét.

— Hogy is. írjam inkább? — kérdezte — emlék? vagy emlékül?

— Ahogy szebben hangzik, Badar bácsi, ahogy jobbnak véli!

— Hát akkor persze, hogy emlékü, hiszen üve írom.

Mosolyogtunk és én ezt gondoltam:

— Mennyi természetes esze van ennek az embernek, mennyi benne a rejtély, a bölcsélet, pedig sosem forgatta Kantot, Heggelt, Schopenhauert, vagy társait!

— «Emlékű... Persze, hogy emlékü»; hiszen ülve írta Badar bácsi és az emlék őmaga! Sosem a tárgy, hanem az alkotó az emlék! Mert a művészet ott kezdődik, hogy a mester önmagát adja alkotásaiban ...

A Badár-zsoltárok Badár-versei.

*E zsoltár tartalmaz buzgó énekecskét,
Melyből Badar Balázs veszi fel a leckét.
Buzgón epedezve kéri az Ég Urát,
Ne hagyja kifogyni e zsoltár tartalmát.*

*Szent Dávidnak ez volt legbölcsebb tette,
Amikor a zsoltárt megszerkesztette.
Mert Szent Dávid idejében tudta már,
Hogy a legkedvesebb könyv lesz e zsoltár.*

*Ezen könyvben van jó ének,
Szeretik ezt ifjak s vének.
Ha e könyvből fohászkodunk,
Igazán boldogok vagyunk.*

*Ide figyelj, kedves atyámfia,
Igazat szól néked e biblia.
Ne kételkedj ennek a szavába',
Mert csak úgy juthatsz be
— a Mennyeek-országába . . .*

Badár-napi kép.

*A Badár-Napok rendezői
Badar remekék közt*

*(Balról jobbra: Regős Ferenc, Kamarás József, Csenki Imre,
Massányi József,)*

Valami hibádzik . . .*)

Az asszony a fal felé fordult, elsimította magán a pokróc ráncait, majd hátra szólt Sándornak.

— Óthatod mán!

A férfi az asztalhoz lépett, föléje hajolt az olajlámpásnak és belefűjt a lámpaüveg öblébe.

— Jóccakát!

— Jóccakát!

Hogy zajt ne csapjon, lassan, óvatosan feküdt fel az ágyra az asszony mellé.

Tízóra volt. Az ajtómelletti széles ágyban fáradtütémű lélekzéssel aludt a négy legkisebb gyerek, a falióra alatti nyugvóhelyen pedig négy testvérének az álmánál is mélyebb álmot képmutatószkodott a kilencéves Balázs.

Nem volt kedvesebb ő sem, mint a többi külön fekvőhelyet csak azért kivételeztek neki, mert az istállóba még nem merték éjszakára kiküldeni, az apróságok közé pedig nem fektethették, mivel korán költöttek minden nap és féltek a szülők, hogy ébredésével felriasztaná fiatalabb testvéreit is hajnali, édes álmukból.

*) Részlet Massényi József: „Mázás kulacs“ c. készülő Badár-regényéből.

Az uraság csürhéjének volt a kanásza másodmagával. Amikor a nap fölkelt, néki is kelnie kellett Talpon volt ma is négy előtt s csak fél tíz után félthetett le, mégsem jött álom a szemére. Valami borzasztó nagy dolog gyötörte, titokzatos, zord, belső hang korholta szüntelenül s ő érezte, hogy rászolgált a korholásra, mert szörnyen hanyag volt. Hogyan is feledkezhetett meg róla?! Mert egész biztosan megfeledkezett!

Félve-lopva felemelte fejét a párnáról és odasandított szülei ágyára. Úgy látta, alszanak mind a ketten.

Az óra tizenegyet ütött. A hold bevilágított az ablakon s a szobában olyan volt minden tárgy, mintha tejüvegen át nézné.

Végre rászánta magát és fölkelt. Legfeljebb ha felébred az apja, vagy az anyja és megkérdi, hová megy, ráfeleli, hogy a dolgát végezni. Ez a leleményes füllentés tetszett neki, — csakugyan a dolgára igyekszik! — de megremegett arra a gondolatra, hogy mi lesz, ha elpirul s a szülei rajtakapják a hazugságon. Eszébe se jutott, hogy a sötétben minden szín fekete.

Magában elismételgette párszor a mondatot, hogy gyakorolja a megfelelő hanghordozást:

— Dogomra mék ... dogomra mék ... dogomra mék...

Sehogy sem találta el a helyes hangnemet, de szerencsére nem is volt szüksége rá. Sikerült észrevétlenül kiosonnia az ajtón.

Az udvaron már gyorsabban és bátrabban lépkedett, sőt ahhoz is volt mersze, hogy felnyúljon

az istálló ablakába azért a vasdarabért, amelyikkel olyan nagy gödröt vajt délután a szalmakazal tövében.

Gyönyörűséges tavaszi éjszaka volt, még a halvány kis Mizar is olyan boldog fénnel ragyogott a Nagymedve rúdjának megtörésénél, mintha valami nagy öröme lenne.

Balázs föltekintett az égre és lelkével visszakacagott kedves csillagára. Tudós nevét ne tudta, de magáénak vallotta, mert olyan egyszerű szégyenlős szerénységgel húzódott meg társai ragyogásában, mint a nagyon rongyos ruhájú emberek a nagyon gazdagok közt.

— De fene nagy ma a fényességed! — me-rengett el és elcsudálkozva, hosszan figyelte a csillagot. Sokáig észre sem vette, hogy kívüle még más élőlény is áll a friss szénailatú boglya mellett.

— Hínye Betyár, de megriasztottál — rémül meg, amikor hozzáért mezítelen lábaszárahoz a komondor nedves szőre.

Megsimogatta az állat előrenyújtott fejét, aztán hozzálátott a munkához türelmetlen sietséggel, Maga sem tudta mi izgatta erősebben: a kíváncsiság, vagy a figyelmetlenség önvádja.

Az ablakból lecsent vasdarabbal vékony földréteget kapart fel a boglya tövéből és tetőcserép nagyságú deszkalapot bányászott elő. A deszka arasnyi mélységű gödröt fedett. Balázs belemerítette mindkét kezét és óvatos vigyázattal furcsa alakú dolgot emelt ki.

Agyagos sárból gyurkászott kakas volt. Éppen olyan, mint egy igazi, élő japán-kakas.

Rajongó áhítattal vette szemre kezdetleges művét, de amikor rádöbbsent, hogy aggodalma indokolt volt, mert a sarkantyút valóban lefelejtette kakasa lábáról, sírva fakadt és szepegve rohant vissza a szobába.

— Hát te hunn vótál — riadt föl az apja,
Balázs el is felejtette, hogy hazudnia kellene.

— Künn, . . . mert éreztem, hogy valami hibádzik a kakason.

A gyerek lefeküdt ágyára közelgő, nyugtalan álma elé; az apja fölkel a pipájáért.

Nem tudott elaludni, felébresztette hát az asszonyt is.

— A Bali gyereknél hibádzik valami! — szólt és elmondta fia furaságát.

Az asszonynak könny futott szemében a kimenekült álom helyébe.

— Ebből se lesz ember! Nígyet mán elfödeltünk, oszt tudtam én mán akkó, hogy a Bali körül is hibádzik valami . . .

Családi kör.

Kép a Badár-Napokról

(1. Badar Balázs özvegye. 2 és 3 Gyermekei: Erzsébet és Balázs műfazekasmesterek. 4 és 5. Unokái: Török László és Fadgyas Albert műfazekasmesterek. Balszélen a rendezők, magyar ruhában a mezőúri gimnázium nagyhírű furulya négyese)

Idegen tollak.

(Tudom, mindég visszatetszők! Nem válik dicsőségére a szarkának, ha páváskodik velük, ennek a füzetnek mégis díszére lesznek. Mert szebb verset Badar Balázsról még nem költöttek, szebb „prózát“ még nem énekeltek, Ezért tekinthetem közkinsnek, ezért fűzhettem bele füzetembe. „Idegen tollak“, de végtelen bőséggel öntik a bíort, az aranyat, a ragyogó fényeket az „öreg remekesre“. S én megemlékezésnek szántam ezt a karcsú füzetet és nem többnek. Es visszatekinteni, emlékezni és emlékeztetni „idegen tollakkal“ is szabad, ha valódi, természetes a szí“nük és nem festett, hamis; ha őszinte az áhítatuk, nem pediglen fizetett, képmutató. Badar Balásznak sok becsüse akadt már, de értékét, csöndes munkájának jelentőségét senki sem határozta meg világosabban, szabatosabban, mint ezek a befejezésnek szánt „idegen tollak“, idegen írások. De nemcsak világosabban, hanem *őszintébben* sem I „Serény kézzel vetette a szépet, — Friss csapását százan is lépték —“ . , . És „az öreg Badar csak dolgozott, csak álmodott, pátriárka koráig csak csendben szorgoskodott — és amoda messzi keleti világban, az ősi hazában az ő csendes,

munkája nyomán tudják meg, hogy él még a magyar, a „venger“ és mint magyar akar élni ezután is.“ Ezt hirdetik az „idegen tollak“, kell, Jiogy ráfigyeljünk, kellett, hogy ide másoljam egész terjedelmében, mert a vég koronázza a művet s ragyogóbb ékkel nem koronázhattam egyszerű „művem“, mint ezekkel az — „idegen tollakkal“.)

Az öreg remekes.*)

Írta: Jenei János.

Valamikor az Isten öléből
Kiesett egy magyar . . . suttyó legény,
Fajtájának minden szent jeléből
Kopott, szomorú, paraszt és szegény.

Az ősi rögön, a szittya sárban
Bús, nagy áldozatokra született;
Magyar földeken, izzasztó nyárban
Aratni azt, amit a Sors vetett.

Lilás napkelttől, vörös napnyugtig
Imával hajolni jobbra-balra,
S tizedet hagyni a Földistennek itt,
Mely rá van mérve legtöbb magyarra.

Neki is szólt a múlt idők hangja,
Hallotta a jelen feddő szavát,
De csengett-bongott lelke harangja,
S talán fájt, ... de letette a kaszát.

*) Ezt a költeményt e füzet szerzőjének kérésére Jenei János, a fiatal magyar költők legnagyobb ígérete kta Badár Balázs emlékére, az 1940. június 29—30-i Mezőtúri Badár Napokra.

Az Ő felhője nem esőt cipelt;
 Furcsa, csodás alakokat öltött,
 Neki a tarló nem kazlat viselt,
 Hanem virágos meséket költött.

Nem rogyott kábán temető-ágyba;
 Ezer színét figyelte az éjnek . . ,
 Belesírt az új idegen vágyba . . .
 S megperdült a korong, szólt az ének..

Egy ismeretlen zsoltárt énekelt,
 Valami nagy-nagy hittel a szemén,
 S a rét előtte új életre kelt
 És rózsák nyíltak kérges tenyerén.

Megállt jelére a vizek fodra,
 Meglopta a déli napmeleget,
 Dús tavaszt hintett az asztalodra
 És kezeidbe adta az eget.

Királynők ápolták kedve csokrát,
 Lelke szirmait közétek hányta,
 Szivárványának színes játékát
 A fény-város, Párizs megcsodálta.

Serény kézzel vetette a szépet,
 Friss csapását százan is lépték,
 A múltban nem látsz hasonló képet;
 Neked Ő mindig egy marad: érték.

Ahogy ott ült kék munkás-kötény bért
 Lehajtott fején ezüst ragyogott,
 S reszkető kezekkel az ölében
 Egy külön kis világot alkotott.

Hosszú sorokban hullott mögötte
Az Ő áldozatja: aranyló rend,
Míg egyszer végleg megállt fölötte
Egyetlen, örök barátja: a Csend.

És hitének beteljesült szavát
Vitte mosolygón *mélyből az égbe*
És örököld lélek-koszorúját
Visszatette az Isten ölébe.

Ha véletlen egyszer arra vágynál,
Hogy köszöntsd a tavaszi világot,
S ha éppen a temetőbe járnál,
Dobj neki vissza egy szál virágot.

Badar nyomdokain Turkesztánban.*)

Írta: Várnai Dániel.

Nem nagy dolog az egész, amiről itt most szólni akarok. A tisztelt olvasónak, amennyiben e pillanatban magasabbrendű, élvezetre vágynék, egészen önzetlenül ajánlom is, hogy most ne hallgasson reám, hanem egészen nyugodtan menjen más sátor elé és hallgassa meg, mondjuk, az új magyar élet valamelyik nagy vezérének választási szónoklatát. Nem, egy percre sem leszek féltekeny!

Valóban nem nagy dolog. Mutatja az is, hogy úgy kezdek el, mintha novellát írnék...

Vasárnap délután, úgy négy-öt óra felé lehegett akkor, mint ahogy az a novellában is elég gyakran előfordul. Egyéb elfoglaltság híján barátomat látogattam meg, Ali bek Száriszjáncot, egy amolyan kirgiz-örmény keverék fiatal embert, aki az óriási gyümölcsös végében, alma- és fügefák között építette föl vityillóját. Persze, el ne felejtsem. Abban az időben, úgy huszonhárom évvel

*) Közlését Szerzője engedélyezte.

ezelőtt turkesztáni lakos voltam, Jausov orosz herceg elég rosszul fizetett alkalmazottja. Az elfoglaltságom az volt, hogy kora reggeltől késő estig a gyümölcsfákat ápolgattam, meszeltem, nyesegettem, pepecselgettem rajtuk és a herceg kegyes fejbólintásából gyakran vettem észre, hogy ebbe» a munkában is jól beváltam — minden különösebb átképzés nélkül ...

Alibek, az ifjú kirgiz, ha jól vettem észre, afféle kisbéres volt a plantázson. Mosolygó mongol szeme volt neki, kicsi, tömzsi termete, görbe tatár lába, igen tarka és rongyos ruhája — viszont olyan tiszta és sugárzó homloka, amilyent csak európai, nagy keresztény költők arcképein láthatunk. Akkor délután, ahogy kéretlenül és váratlanul benyitottam vityiiiójába, „alkotás“ közben leptem meg Alibek címborát. Sáros, ganajos csizmája a sarokban szunnyadt s ő maga csak úgy mezitlábosan viselte kalucsniját. Mohamedán embernél ez nagy dolog. Olyanféle, mintha istentiszteleten volna... Csakugyan! A művészi ihlet, az alkotás lázában merült el Alibek. Egy kétkopekes bugylibicskával tömzsi fadarabon farigcsált és az asztalon előtte állott a modell: egy szépformájú mázas korsó, az oldalán piros vonalakkal húzott stilizált tulipánokkal.

A tömzsi fadarabon lassan formálódott ki a mázas korsó alakja... És Alibek olyan mély tisztelettel nézte modelljét, mintha nem is egy fényes kis ivóedény, hanem maga a méloszi Vénusz lett volna, szépségének és isteni tökéletességének bódító sugárzásában.

Amikor Alibek észre vette jelenlétemet,

kedves mosolygással rámvicsorította fogát és bicskájával a korsóra mutatott:

— Venger.

Amivel azt akarta mondani, hogy a korsó magyar, magyar művész alkotása... Es nyomban utána gargarizálta, hogy a fenséges herceg szalonjából csente el — kölcsön, — mert a korsó nagyon de nagyon tetszik neki, egészen olyan, mintha ott csinálták volna Turkesztánban, a Sír-Darja mellékének ősi településein. Kíváncsian kaptam a korsó után és a talpát magam felé fordítottam. Magyar korsó volt. Olvashatóan beleégetve a bélyegző: „Badar Balázs, Mezőtúr“...

Ezt az emlékemet küldöm én hát most a mezőtúri fazekas, Badar Balázs bácsi után, aki amint olvasom, ezen a héten halt meg nyolcvanegyéves korában. Mondhatnám azt is, hogy a dicsőség, a hírnév koszorúját teszem le a mezőtúri sírra, mert nem tartom kis dolognak: elindulni a Túr mellől és megállapodni a lelkekben, ott a Sír-Darja és az Aral-tó vidékén, abban a távoli, keleti világban, amelynek gyepes térségein egykor szabad ősmagyarok száguldoztak apró, inas lovaikon.

Úgy 30 évvel ezelőtt ismertem én meg Badar Balázst. Vázáival, fazekaival, korsóival talán akkor jelent meg először Pesten, az Iparművészeti Társulat kiállításán — és mindjárt közkedvelté is tette magát. A közkedveltségből aztán művészi hírnév keletkezett, az a név, hogy Badar „márka“ lett, de most már elmondhatom, hogy mi ez ahhoz képest, hogy messze-messze Magyarországtól egy turkesztáni plantázson, egyszerű kirgiz

fiú lelkébe olyan ellenállhatatlanul belenyomakodik a Badar bácsi korsója.

Formában, színben, díszítésben sok évszázados magyar álmokat álmodott az öreg Badar Balázs: a magyar lélek és a magyar kedély mélységeiből emelte ki az ősi szépségeket, egészen keleti volt az álmodozása, íme a magyar Mezőtúr és a kis turkesztáni falú, Karszu között a közös keleti lélek és a művészi révületek szivárványából épített érintkező hidat az ő egyszerű, mázas korsója.

Nem nagy dolog, ugyebár, de mégis valami!

Nagy hiba volna azonban ha ezt a kicsinyke, apró ügyet, amely mégis a csontja velejéig magyar ügy, veszni hagynám abbanan lármás, ihaj-csuhaj vásári ricsajban, amely immár hetek óta zajlik közéletünkben.

Mennyi honalapító jár most közöttünk! Mennyi tele száj és mennyi üres lélek!

Lám, a mezőtúri fazekasnak soha egyetlen szavát sem hallottuk. Az öreg Badar csak álmodott, pátriárka koráig csak csendben szorgoskodott — és amoda messzi keleti világban, az ősi hazában mégis az ő csendes munkája nyomán, tudják meg, hogy él még a magyar, a „venger“, és mint magyar akar élni ezután is!